

БОГАТО И ПЛОДОТВОРНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Библиографски новини от Република Сърбия и Черна гора

Доц. д-р Донка Правдомирова

През последните години взаимните контакти в областта на библиотекознанието и библиографията на Балканския регион се разшириха. Благодарение на провежданите в Белград есенни международни форуми се създадоха нови взаимовръзки между специалистите. В резултат на активността на доц. д-р Добринка Стойкова – зав.-катедра „Библиотекознание и библиография“ при Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (наследник на Колежа по библиотекознание и информационни технологии) и на Ректора на училището – доц. дин Стоян Денчев, на 4 ноем. 2004 г. в София бе подписан договор за взаимно сътрудничество с аналогичната катедра при Белградския университет, ръководена от проф. д-р Александра Вранеш. По силата на това обстоятелство проф. Вранеш бе любезна и ме покани за участие в конференцията „Сръбската библиография днес“. Покана бе отправена на първо място към доц. дин Стоян Денчев, но по обективни причини той не можа да присъства.

Конференцията бе свикана от Организационен съвет начело с проф. Вранеш и проф. Пребраг Пипер от страна на Белградския университет и от Почетен комитет при Матица сръбска, оглавяван от акад. Мирослав Пантич. Проведе се на 9 и 10 дек. 2004 г. в тържествената зала на Матица сръбска, която е със статут на академично дружество, финансирано от държавата.

Форумът бе открит с поздравителни слова от проф. д-р Божидар Ковачек – председател на Матица

сръбска, от Миле Савич – зам.-министър на Министерството на науката и жизнената среда и акад. М. Пантич. Тримата приветстващи подчертаха, че макар и недооценявана, библиографията е в услуга на цялото знание. Акад. Пантич специално изтъкна, че текущата и ретроспективната национална библиография (ТНБ и РНБ), а също така и персоналната библиография, трябва да се развиват като национална задача. А председателстващият първото заседание – Миро Вуксанович, директор на библиотеката при Матица сръбска, отбеляза, че наистина не са много хората, които могат „да четат“ библиографията, но това не е предтекст да се забравя, че тя може да представи една наука, една култура, а в частност, националната библиография (НБ) е стожер на националната култура. Тези заключения сами по себе си са ярко доказателство за значимостта, която сръбската научна и културна общественост отдава на библиографията и за мястото, което ѝ отрежда в развитието на националната наука и култура.

За конференцията бяха заявени 32, но изслушани 27 доклада. Участниците бяха от различни видове и типове библиотеки от цялата страна, но най-многобройна бе групата от представители на Белградския университет и на Народната (националната) библиотека на РСърбия. Вниманието им бе насочено главно към проблемите на НБ – текуща и ретроспективна. Разисква се основно въпросът за критериите на обхват на документите в системата на ТНБ от такива водещи специалисти като проф. Ал. Вранеш, проф. Радован Мичич, както и от библиографи

практици от Народната библиотека. Тази проблематика е продиктувана не само от настъпилите политически промени, но и от факта, че от началото на 2003 г. ТНБ е възложена на Народната библиотека. (До края на 2002 г. тя се изработва от Библиографския институт при Матица сръбска.)

Втора група доклади бяха посветени на релацията „библиография – наука“. Бе разгледан на теоретично равнище въпросът за мястото и функциите на библиографията като основа на всички науки и бе очертано историческото развитие и съвременното състояние на библиографията в областта на езиковедството, философията и военната наука. Впечатляващо е, че сръбските колеги активно развиват и военната библиография, която у нас повече от десетилетие затихна и тотално се пренебрегва.

Трета група доклади застъпиха проблемите на краеведската библиография и изтъкнаха ролята ѝ на допълващ елемент на НБ. Не бе подмината и библиографията на литературата по exteriorica. Огласено бе, че благодарение спонсорството на сръбската диаспора в Канада, се подготвя репертоар на канадската литература по exteriorica. Други два доклада бяха посветени на необходимостта от написването

историята на сръбската библиография и на ролята на архивните масиви като извор за РНБ.

В този ред на традиционни научни анализи, разработени върху основата на класическата библиографска теория и практика, се откри доклада на доц. д-р Цветана Крстев от Филологическия факултет и на Душко Витас от Математическия факултет на Белградския университет, които разгледаха съвременните въпроси на библиографията през призмата на информационния подход. Авторите се спряха на MARK-форматите и стандартите за описание на документите, на платените информационни средства, използвани за библиографска информация и др.

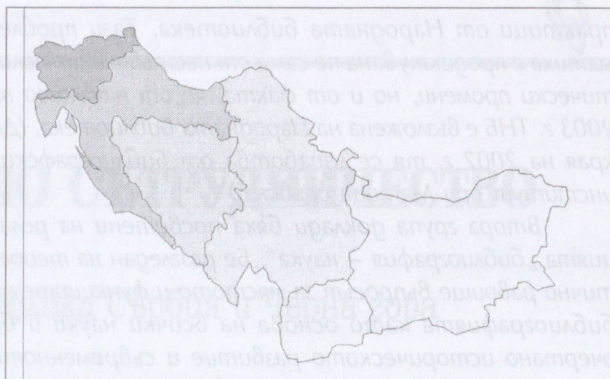
От любезност и желание за по-близко сътрудничество в областта на библиографията, организаторите на конференцията включиха и моето участие с доклад на тема „Сръбската преводна литература – в структурата на ТНБ на България 1897 – 2004 г.“, което е само знак за началото на бъдещи компаративни разработки за библиографията на Балканите.

Конференцията, както отчетоха и организаторите, бе изключително успешна. Докладите засегнаха проблемите на основните видове библиография, които бяха положени и на оживена дискусия.

СРЪБСКАТА ПРЕВОДНА ЛИТЕРАТУРА В СТРУКТУРАТА НА БЪЛГАРСКАТА ТЕКУЩА НАЦИОНАЛНА БИБЛИОГРАФИЯ (1897 – 2004)

Българо-сръбските книжовни връзки имат вековна история и в България са изучени много добре от видния литературовед проф. Илия Конев, който ги разглежда в няколко основни аспекта: обмяна на книги, превод на научни и художествени произведения, ползване на поетично-творчески опитности и др. [1]. В този многостранен процес на рецепция, безспорно, се враждат и библиографските изяви и от страна на българските, и от страна на сръбските книжовници. До този момент обаче те са разглеждани преди всичко в контекста на общите литературоведски изследвания. Някои от тях са отбелязани, разбира се, и в историографията на българската библиография [2], но не са били обект на самостоятелно изследване. А един анализ от гледна точка на „чистата“ библиография би обогатил историографията на духовното сътрудничество между нашите два славянски народа посредством библиографските методи форми. Например в хода проучванията си, свързани с историческото развитие на българската библиография след 1878 г.,

констатирам, че ратувайки на идеята за славянско единство, видни учени целенасочено известяват в библиографска форма за новоизлезли сръбски книги: Ст. С. Бобчев поднася библиографски новини в сп. „Българска сбирка“ (1896 – 1915), Георги Ив. Фичев – в сп. „Български архив“ (1912 – 1922), а патриархът на модерната българска библиография – акад. Александър Теодоров-Балан – в основаното и редактираното от него първо българско библиографско списание „Книгописец“ (1904, 1920 г.), запознава българската културна общественост с най-интересното от целокупния книжовен живот в Сърбия (3).

Преди да пристъпя към конкретното си изложение по зададената тема, бих искала да напомня още, че началото на взаимното книжовно сътрудничество между българи и сърби чрез средствата на библиографията е поставено от Вук Ст. Караджич. Констатирал, че българският език отсъства в прочутите Санкт-Петербургски сравнителни речници, съставени по идея на Екатерина II и издадени през 1787 – 1789 г., сръбският възрожденец съставя през 1822 г. специален „Додатак“ към тях (4). За да докаже пред европейския научен свят, че българският език е самостоятелен славянски език и че българите не са се асимилирали след няколковековното османско владичество, а напротив, тръгнали са по пътя на духовното си възраждане, Караджич помества в „Додатъка“ освен български думи и текстове и **библиографски сведения за първите няколко новобългарски печатни книги.**

Следвайки примера на видните български и сръбски учени, възползвайки се от любезната покана за участие в настоящата конференция, аз ще разгледам в историко-методически дискурс проблема за библиографската регистрация на сръбската преводна литература, в частност на книгите, в структурата на българската текуща национална библиография (ТНБ) от момента на нейното създаване до наши дни.

Българската ТНБ е основана през 1897 г. и е първата ТНБ на Балканския полуостров. В своя единствен до 1944 г. орган – „Библиографически бюлетин на книгите, списанията и вестниците, които са постъпили в Софийската народна библиотека“ се отразяват естествено и преведените на български език сръбски книги. (През 1930 г. бюлетинът е преименуван в „Български книгопис“ и с това название се отпечатва и днес.)

До 1929 г. информацияният модел на бюлетина е твърде елементарен. Той представлява всъщност библиографски списък, подреден азбучно, тъй като не е снабден с нито един показалец, т.е. не включва в структурата си справочен апарат (СА). По тази причина сръбските преводни книги трябва се търсят в общия азбучен ред на всички книги, необходим е пълен прочит на целия библиографски текст.

В началото на 1930 г. формалната подредба в корпуса на бюлетина е заменена със систематична, в основата на която заляга използваната в каталога на Народната библиотека (националната библиотека на България) систематика. Тя дели литературата по отрасли на знанието и сръбските преводни книги попадат в съответните раздели, а художествените – в раздел „Художествена литература“. Те биха могли да се издирят чрез пълен прочит на библиографския текст или на именния показалец.

От 1930 г. библиографската информация (БИ) се допълва с ред статистически таблици, една от които е на преводните книги. В нея се констатира обаче само броят им. Установявам например, че през 1932 г. е преведена само една сръбска книга и тя е от областта на медицината. Трябва да се има предвид обаче, че до 1944 г. бюлетинът е с много пропуски, тъй като издателите не изпълняват стриктно Закона за задължителния депозит.

По обективни исторически причини до 1944 г. българската ТНБ се развива бавно и неравномерно. Наред с постигнатите успехи, съдържа и много методически и други недостатъци.

От началото на 1945 г. тя започва да се развива по възходяща линия, за да достигне най-високия си разцвет през 70-те и 80-те години на века. Съобразно проблема, който се разглежда в случая, трябва да се отбележи, че оттогава до днес в корпуса на бюлетина „Български книгопис“ се прилагат три различни систематизации. Първоначално подредбата е предметна и сръбската преводна литература се регистрира в раздел „Чужда преводна литература“. Преведените заглавия бързо и лесно се откриват. Веднага става видно, че през 1945 г. се предявява предпочитание към произведения, отразяващи последните политически събития и процеси. Преведени са две книги с партизанска тематика от Бранко Чопич и Родолюб Чолакович. Интересно е, че е издадена и една учебна книга на сръбски език – „Читанка за југословенску децу у Бугарској“, издание на Централно управе домова југословенско деце у Бугарској. Библиографските данни показват, че книгата е пряко свързана с конкретен исторически факт, който днес би събудил интереса на историческата наука.

От 1953 г. българската ТНБ започва да прилага нова класификационна схема – адаптирания модел на схемата на Всесъюзната книжна палата на бившия Съветски съюз. За художествената литература деленията са подробни. На второ ниво делът „Чужди литератури“ има поделение по страни. Сръбските преводни книги са в раздел „Литература на Югославия“, методическо решение, което прави библиографското търсене безпроблемно. Научните книги са подредени в съответната област на знанието, но всички преведени от сръбски език заглавия са сумарно представени в Показалеца на преводната литература, в който подредбата отново е по страни.

След демократичните промени, настъпили в България в края на 80-те години на миналия век, ТНБ започва повсеместно да прилага в бюлетините си Универсалната десетична класификация (УДК). По тази система преводните сръбски книги се разпределят в следния модел: научните издания заемат мястото си в съответната област на знанието заедно с оригиналните български и останалите преводни заглавия; научните книги в областта на езикознанието се подреждат в раздел 808.1 Славянски езици, а литературоведските и художествените произведения – в деление 886.1 Сръбска литература. Всички преведени заглавия се кумулират чрез Показалеца на преведените от чужди езици книги, в който деленията са отново по страни. Следователно сръбската преводна литература в своята целокупност веднага се констатира в раздел „Сърбия“.

В такива информационни модели е представена най-общо литературата, преведена от сръбски на български език у нас за времето от 1897 до 2004 г. в структурите на българската ТНБ.

В заключение, уважаеми колеги, бих изразила надеждата си, че моята кратка разработка ще възроди традицията, създадена от нашите предшественици за библиографско сътрудничество и за превръщането на библиографията в един от духовните мостове за сближение на балканските славянски народи, а в недалечното бъдеще и за сближение на всички балкански народи.

ЛИТЕРАТУРА

- 1. Конев, Илия.** Българо-сръбски литературни взаимоотношения през XIX век. (До Освобождението). – София: БАН, 1964, 235 с.; Българо-сръбски и българо-хърватски книжовни взаимоотношения (Материали и документи). София: БАН, 1966, 319 с.; Българското възраждане и Просвещението. Т. 2. Въпроси на българската филологическа култура. София: Унив. изд. Св. Кл. Охридски, 1991; Българското възраждане и Просвещението. Т. 3. Ч.1. Българският образ за: Гърция, Румъния, Сърбия, Хърватия, Черна гора. София, Акад. изд. Проф. Марин Дринов, 2003.
- 2. Правдомирова, Донка.** Българската библиография до Освобождението: Генезис и историческо развитие. София, Карина М, 2001, 240 с.; **Десев, Борис.** Христоматия по българска обща библиография. Ч. 1. До Освобождението. София, Наука и изкуство, 1976, 306 с.
- 3. Правдомирова, Донка.** „Книгописец“ – първото българско библиографско списание: 100 години от неговото основаване и издаване. – И з д а т е л, 2004, № 2, 33–37.
- 4. Караджич, Вук.** Додатак к Санктпетербургским сравнительным рјечницама свију језика и нарјечија с особитим огледима бугарскога језика. – В: М а р и н о в, Димитър. Вук Караджич в новобългарската книжнина. София, 1897, 74–75.